

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.21>
УДК 343.131

Володимир Іванович Галаган
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри

ORCID 0000-0001-8224-0099
E-mail: galaganvi@ukma.edu.ua

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Жанна Володимирівна Удовенко
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри

ORCID 0000-0002-4100-0723
E-mail: zhanna.udovenko@ukma.edu.ua

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕВТРУЧАННЯ В ОСОБИСТЕ І СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ ПІД ЧАС АПЕЛЯЦІЙНОГО ТА КАСАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню питань подання апеляційних та касаційних скарг і матеріалів, що додаються до них, під час підготовки та здійснення судового розгляду на стадіях апеляційного та касаційного провадження. Особливістю використання цих матеріалів є те, що в них можуть бути відомості конфіденційного характеру, що належать до обставин особистого і сімейного життя та не підлягають розголошенню. Застереження щодо їх використання наразі в законодавстві не визначені, у зв'язку з чим запропоновано та обґрунтовано низку змін і доповнень до Кримінального процесуального кодексу України.

Ключові слова: кримінальне провадження, судовий розгляд, апеляційне провадження, касаційне провадження, засади кримінального провадження, особисте і сімейне життя, процесуальні гарантії.

Постановка проблеми. З метою забезпечення дотримання прав і законних інтересів громадян кримінальне процесуальне законодавство України визначає апеляційну, касаційну форми перегляду, а також провадження за нововиявленими або виключними обставинами. На будь-якій з цих стадій кримінальне провадження спрямоване на охорону прав і свобод особи та забезпечення їх процесуальними гарантіями. До них як передбачених законом засобів забезпечення ефективного здійснення кримінального провадження та швидкого, повного й неупередженого виконання всіх його завдань під час досудового розслідування й судового розгляду

належать, зокрема, засади кримінального провадження, щодо кожної з яких передбачено механізм їх реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам кримінального провадження в суді апеляційної та касаційної інстанції неодноразово присвячували свої роботи науковці України. Так, Н. Р. Бобечко досліджував особливості апеляційного та касаційного провадження, визначав процесуальний порядок оскарження, судового розгляду, підстави для зміни або скасування рішень нижчестоящих судів, процесуальний порядок прийняття рішень судами апеляційної та касаційної інстанцій [1]. Питаннями касаційного оскарження порушення права на захист засудженого займалася В. В. Шапула [2]. Окремим аспектам апеляційного та касаційного провадження присвятили наукові статті Н. Г. Габлей [3, с. 161–164], О. Ю. Дидич [4, с. 159–163], А. М. Євмін [5, с. 199–201] та ін.

Мета дослідження. Узагальнення законодавчих, теоретичних та практичних аспектів, пов'язаних з механізмом реалізації гарантій забезпечення невторчання у особисте і сімейне життя під час апеляційного та касаційного провадження, обґрунтування внесення низки доповнень до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України).

Викладення основного матеріалу. Як стверджує Р. Алексі, права людини мають п'ять ознак. Вони є універсальними (їх носієм є будь-яка людина), фундаментальними (права людини захищають не всі існуючі джерела та умови благополуччя, а лише основні здібності, інтереси та потреби), є абстрактними та моральними за змістом та мають пріоритет над всіма іншими правовими нормами [6, с. 23–24].

Забезпечення прав і свобод, крім усього іншого, потребує, зокрема, законодавчого закріплення механізмів (процедур), які створюють реальні можливості для їх реалізації кожним громадянином [7]. Насамперед це означає, що кожному, чиї права було порушено, забезпечується право на перегляд судових рішень вищим судом (п. 5 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16.12.1966, ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 01.11.1988 (Конвенція), ч. ч. 1, 2 ст. 55 Конституції України). Водночас, не отримавши позитивного результату під час розгляду справи в національному суді, громадяни України все частіше звертаються до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) для встановлення порушення прав, гарантованих вказаною Конвенцією. Одні прагнуть перегляду судового рішення в Україні ще раз, інші – отримати компенсацію. Про цей факт свідчить і статистика, оприлюднена ЄСПЛ: станом на 31.08.2019 – 14,8 % справ, які перебувають на розгляді, це справи проти України [8], яка займає третє місце після Російської Федерації та Туреччини.

Права і свободи осіб можуть бути захищені лише в разі ухвалення судом законного, обґрунтованого і вмотивованого рішення. Проте таке рішення може перестати бути таким, зокрема, у зв'язку з тим, що судом під час судового розгляду не були враховані всі обставини, що можуть мати істотне значення. Для прикладу, в рішенні у справі «Ліблік та інші проти Естонії» від 28.05.2018 ЄСПЛ встановив, що місцевий суд виніс виправду-

вальний вирок, вказавши на незаконність заходів спостереження та неприйнятність зібраних доказів. Потім іншого висновку дійшов апеляційний суд, який визнав заявників винуватими, а докази прийнятними й змінив на протилежне рішення місцевого суду. Касаційний суд підтвердив позицію суду апеляційного, після чого заявники звернулися до ЄСПЛ, вказавши на порушення ст. 8 Конвенції. Вони стверджували, що їхні права були порушені у зв'язку з відсутністю належного обґрунтування прихованого спостереження, а наявні були лише припущення. ЄСПЛ вказав, що оскільки надання такого дозволу не було належним чином обґрунтоване, то й втручання у приватне життя не було відповідним до закону [9] й прийняв рішення на користь заявників.

Апеляційне провадження є різновидом судового провадження в загальній системі видів перегляду судових рішень, що здійснюються за правилами судового розгляду в суді першої інстанції (ст. 342–345 КПК України) з урахуванням особливостей, передбачених главою 31 КПК України. До них, зокрема, належать специфіка приводів до початку судового розгляду, форма та умови здійснення цієї діяльності, повноваження сторін, строки апеляційного оскарження, порядок дослідження доказів тощо.

Однією з гарантій забезпечення процесуального права особи подати апеляційну скаргу є передбачена ч. 4 ст. 395 КПК України можливість ознайомитися з матеріалами кримінального провадження. Як слушно зазначає В. В. Шапула, досліджуючи питання касаційного оскарження, поняття «ознайомитися» не є рівнозначним поняттю «вивчити». Ознайомлення передбачає більш поверхневий перегляд шляхом пролистування матеріалів провадження, в той час як «вивчення» – це більш детальне та глибоке їх дослідження, опрацювання. До того ж, метою такого ознайомлення, на думку цієї авторки, є не власне підготовка скарги, а лише вирішення питання про її подання, що свідчить про обмежені часові рамки для цієї дії [10, с. 112].

Інше питання виникає щодо можливості подання нових доказів відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 396 КПК України, на які сторони посилаються, подаючи апеляційну скаргу, заперечення на неї (п. 7 ч. 2 ст. 402 цього Кодексу) чи її зміну та/або доповнення (ч. 3 ст. 403 КПК України). Зміст цих матеріалів та можливість їх використання на стадії апеляційного провадження під час доказування важливих обставин вчинення кримінального правопорушення, його мотивів, мети, обставин, що характеризують особу обвинуваченого, у КПК України наразі не визначені. Водночас, не виключено, що в них можуть бути відомості, пов'язані з особистим і сімейним життям особи, що не підлягають розголошенню й є законодавчо захищеними. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 32 Конституції України, не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Аналогічною є норма ч. 2 ст. 15 КПК України – ніхто не може збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію про приватне життя особи без її згоди, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Тож якщо захисник, готуючи апеляційну скаргу, не буде викорис-

товувати та поширювати таку інформацію без попередньої згоди підзахисної особи, то інші учасники апеляційного провадження – потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, їхні представники – без законодавчого застереження навмисно чи з необережності у поданих ними матеріалах можуть зазначити відомості конфіденційного характеру щодо обвинуваченого, які не підлягають розголошенню в судовому засіданні. У цьому разі виникає питання про обов'язок цих осіб запобігати розголошенню цієї інформації та не допускати таких дій.

З огляду на зазначене, з метою нерозголошення вказаних відомостей, пропонуємо доповнити ч. 2 ст. 396 КПК України та відповідно ч. 1 ст. 401 КПК України абзацом другим у наступній редакції: *«Зміст матеріалів, які додаються до апеляційної скарги, не повинен порушувати права, свободи та законні інтереси інших учасників судового провадження»*.

Враховання цієї пропозиції передбачає доповнення ч. 3 ст. 403 КПК України другим реченням з бланкетною диспозицією наступного змісту: *«Подані нею додаткові матеріали мають відповідати вимогам, передбаченим абзацом другим частини 2 статті 396 цього Кодексу»*.

В поданих сторонами кримінального провадження матеріалах можуть бути відомості, які, з одного боку, мають бути використані для виконання завдань кримінального провадження, про що зазначено у ч. 3 ст. 15 КПК України а, з іншого – не підлягають розголошенню під час проведення відкритого судового засідання. У цьому разі суддя-доповідач відповідно до загальної норми ч. 2 ст. 27 КПК України, що розповсюджується на всі стадії кримінального провадження, може прийняти рішення про здійснення апеляційного розгляду в закритому судовому засіданні.

Зміст засади безпосередності дослідження показань, речей і документів, визначений у п. 16 ч. 1 ст. 7 КПК України, під час здійснення процесуальної діяльності судом апеляційної інстанції відрізняється від змісту цієї ж засади під час розгляду матеріалів кримінального провадження в суді першої інстанції. Діяльність суду апеляційної інстанції має свої особливості, до яких, зокрема, належить перегляд рішень суду першої інстанції в межах апеляційної скарги. Як визначено в ч. 3 ст. 404 КПК України, цей суд виключно за клопотанням учасників судового розгляду зобов'язаний повторно дослідити обставини, встановлені під час кримінального провадження, за умови, що вони досліджені судом першої інстанції не повністю або з порушеннями, та може дослідити докази, які не досліджувалися судом першої інстанції, виключно якщо про дослідження таких доказів учасники судового провадження заявляли клопотання під час розгляду в суді першої інстанції або якщо вони стали відомі після ухвалення судового рішення, що оскаржується. Іншими словами, за відсутності таких клопотань суд апеляційної інстанції не вправі за своєю ініціативою досліджувати докази. Ця позиція неодноразово підтверджена й у рішеннях ЄСПЛ, зокрема, у справах: «Дактарас проти Литви» від 24.11.2000 [11], «Капо проти Бельгії» від 13.01.2005 [12], «Білуха проти України» від 09.11.2006 [13].

Порівнюючи апеляційний і касаційний розгляд, слід вказати на їх основну відмінність. Відповідно до ч. 3 ст. 404 КПК України, під час апеля-

ційного провадження можуть бути повторно досліджені обставини, встановлені під час кримінального провадження, за наявності умов, визначених у цій процесуальній нормі. Натомість касаційний суд лише перевіряє додержання судами першої та апеляційної інстанції законності правил кримінального провадження. Таку перевірку Верховний Суд здійснює, досліджуючи процесуальні рішення нижчестоящих судів, що оскаржуються, касаційну скаргу та заперечення на неї. Важливим напрямом реалізації засади безпосередності дослідження показань, речей і документів під час касаційного розгляду є усне висловлювання своїх доводів учасниками судового провадження (ч. 2, 3 ст. 434 КПК України).

Отже, вирішальне значення у питанні забезпечення прав особи в діяльності національних судів належить правовій позиції, яку формує найвищий судовий орган України – Верховний Суд. Саме він відповідно до ч. 2 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII не лише виконує свої основні повноваження – здійснення правосуддя, забезпечення однакового застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом [14], але й зобов'язаний виправляти судові помилки й утворювати єдину правозастосовну практику для усіх нижчестоящих судів.

Виправлення судових помилок касаційним судом пов'язане, перш за все, з оцінкою цінностей та інтересів, захист яких вимагає скасування судового рішення, що набрало законної сили. Водночас, має бути віднайдено баланс між інтересами конкретних осіб (одна з них розраховує на виправлення допущеної стосовно неї судової помилки, а інша – покладається на результат поточного судового рішення) та інтересами держави, зацікавленої в однаковому застосуванні законодавства. Отже, виправлення судової помилки є предметом як публічного, так і приватного інтересу [15, с. 247].

Провадження в суді касаційної інстанції як стадія кримінального процесу не є обов'язковою, проте вона є однією з гарантій забезпечення прав особи, їх відновлення у разі їх порушення на попередніх стадіях. Для прикладу, важливим з огляду на предмет нашого дослідження є питання щодо подання до Верховного Суду касаційної скарги, заперечень на неї та матеріалів, які додаються, на які сторони посилаються й про які зазначено відповідно у п. 6 ч. 2 ст. 427 та у п. 7 ч. 2 ст. 431 КПК України. У випадку відмови від касаційної скарги, зміни і доповнення до неї під час касаційного провадження такі дії здійснюють, як зазначено в ч. 1 ст. 432 КПК України, за правилами, передбаченими для апеляційного провадження і визначеними у ст. 403 цього Кодексу. Водночас перелік та зміст цих матеріалів, можливість обмеження чи заборона їх використання у КПК України наразі не визначені як під час апеляційного, так і касаційного оскарження. Однак не виключено, що саме в них можуть міститися відомості, пов'язані з особистим і сімейним життям учасників судового провадження, які є захищеними у законодавстві України й не підлягають розголошенню.

З огляду на зазначене, враховуючи невизначеність цього питання у КПК України та не претендуючи на остаточність, з метою забезпечення гара-

нтей нерозголошення таких відомостей, вважаємо за необхідне законодавчо унормувати це положення та доповнити ч. 2 ст. 427 КПК України й відповідно ч. 1 ст. 430 КПК України окремим абзацом у наступній редакції: «Зміст матеріалів, які додаються до касаційної скарги, не повинен порушувати права, свободи та законні інтереси інших учасників судового провадження».

Унормування цього положення у вказаних статтях спрямоване на дотримання всіх прав та інтересів осіб, незалежно від того, яких саме вони торкаються, а не лише їхнього особистого і сімейного життя. З огляду на зазначене, така пропозиція, на наше переконання, повинна носити загальний характер.

Суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правової оцінки обставин і не має права досліджувати докази, встановлювати та визнати доведеними обставини, що не були встановлені в оскаржуваному судовому рішенні, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу. У своїх поясненнях сторони та інші учасники судового провадження можуть наводити лише ті доводи, які стосуються підстав для касаційного розгляду. Проте, вирішуючи питання про доводи сторін, Верховний Суд має надати їм належну правову оцінку, адже в іншому випадку може бути прийняте рішення, що може порушити права та свободи учасників кримінального провадження. Вивчення практики найвищого органу правосуддя щодо доводів сторін під час касаційного провадження свідчить про істотне порушення судами кримінального процесуального закону в частині неналежного роз'яснення цих прав. До них належать порушення основоположних засад кримінального провадження, зокрема, недоторканності права власності, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, права на захист, невтручання у приватне життя, змагальності сторін та свободи в поданні суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості тощо.

Ілюстрацією неналежної перевірки та відповідної юридичної оцінки цим доводам є наступні приклади з практичної діяльності. Верховний Суд, досліджуючи доводи законного представника стосовно порушення норм кримінального процесуального закону під час досудового розслідування, а саме безпідставного оголошення підозри ОСОБА_1, оскільки кримінальним процесуальним законом не передбачено вручення підозри особі, яка померла, зауважив таке. Коли йдеться про реабілітуючі підстави закриття кримінального провадження, слід виходити з того, що особа не вчинила протиправного діяння, передбаченого кримінальним законом, і, як результат, має право на реабілітацію. До реабілітуючих підстав належать ті, які свідчать про повну невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, що їй інкримінують, і тягнуть за собою зняття підозри, відновлення доброго імені, гідності та репутації. Суд першої інстанції перевіряв наявність у діях ОСОБА_1 складу кримінального правопорушення, врахував наслідки досліджених під час судового засідання фактичних обставин справи, встановив факт вчинення кримінального правопорушення саме ОСОБА_1, а тому був позбавлений можливості його виправдати, тобто встановив відсутність підстав для його

реабілітації [16]. В іншому випадку, апеляційний суд переглядав матеріали кримінального провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу місцевого суду про закриття кримінального провадження. Скаржник зазначав, що не вчиняв злочину, передбаченого ст. 356 КК України, та просив повернути йому автомобіль, за наявності спору про належність речового доказу усупереч вимогам КПК України, передбаченим у ст. 100 цього Кодексу, суд вирішив питання, що регулюється ЦК України, зокрема про встановлення фактичного володіння майном, що могло бути вирішено лише в порядку цивільного судочинства. Таким чином, доводи касаційної скарги про неправильне вирішення апеляційним судом долі речового доказу – автомобіля, Верховним Судом визнані слушними [17].

Відомий випадок, коли у касаційній скарзі засуджений та його захисник просили скасувати рішення судів попередніх інстанцій за результатами розгляду заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами і призначити новий розгляд у суді першої інстанції. Як нововиявлена обставина визначені розбіжності між покладеними судом в основу вироку показаннями лікаря-стоматолога ОСОБА_2 та висновками судово-медичної експертизи в частині стоматологічного статусу ОСОБА_3, в умисному вбивстві якого ОСОБА_1 визнано винуватою. На думку засудженого, такі розбіжності свідчать про підроблення доказів та надання свідком завідомо неправдивих показань, що є підставою для скасування обвинувального вироку в порядку передбаченої главою 34 КПК України процесуальної процедури.

Колегія суддів Касаційного кримінального суду Верховного Суду рішення судів попередніх інстанцій залишила без змін, обґрунтовуючи це тим, що належного підтвердження доводів у частині підроблення висновку експерта та (або) надання свідком завідомо неправдивих показань засудженому суду не надав, а результатів здійснення кримінальних проваджень за вказаними фактами матеріали справи не містять [18].

Висновки. Підсумовуючи наведені приклади, можна стверджувати, що в правозастосовній діяльності існують проблеми законодавчого характеру в поданні матеріалів як додатків до апеляційної чи касаційної скарги, якісних та переконливих доводах з точки зору дотримання прав учасників кримінального провадження для прийняття законних судових рішень, зокрема права на невтручання в їх особисте і сімейне життя. Апеляційні суди та Верховний Суд через свої правові позиції, зокрема визнання чи невизнання доводів обґрунтованими, в одних випадках виправляють помилки нижчестоящих судів, в інших – залишають судові рішення без змін, підтверджуючи тим самим законність та обґрунтованість їх прийняття.

Перелік посилань

1. Бобечко Н. Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2016. 498 с. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/Dusertacija_Bobeko.pdf.

References

1. Bobechko, N. R. (2016). Appeal and cassation proceedings in criminal proceedings of Ukraine. Doctor's thesis of Juridical Sciences: 12.00.09. Lviv. 498 p. Retrieved from: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/Dusertacija_Bobeko.pdf. (in Ukrainian).

2. Шапула В. В. Касаційне оскарження порушення права на захист засудженого: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2018. 20 с.
2. Shapula V. V. (2018). Cassation appeal of violation of the right to protection of the convict: extended abstract of candidate's thesis of Juridical Sciences: 12.00.09. Kyiv. 20 p. (in Ukrainian).
3. Габлей Н. Г. Смерть засудженого як підстава для закриття касаційного кримінального провадження. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 4-1. С. 161–164.
3. Hablei, N. H. (2019). Death of the convict as a ground for closing the cassation criminal proceedings. *Prykarpattia Legal Bulletin*. No. 4-1. P. 161–164. (in Ukrainian).
4. Дидич О. Ю. Співвідношення загальних умов і принципів кримінального провадження в апеляційному судочинстві. *Правова держава*. 2016. № 24. С. 159–163.
4. Dydych, O. Yu. (2016). Correlation of general conditions and principles of criminal proceedings in appellate proceedings. *Constitutional state*. No. 24. P. 159–163. (in Ukrainian).
5. Євмін А. М. Сутність та особливості касаційного оскарження судових рішень у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 6. С. 199–201.
5. Yevmin, A. M. (2014). The essence and features of cassation appeal of court decisions in criminal proceedings. *Legal scientific electronic journal*. No. 6. P. 199–201. (in Ukrainian).
6. Роберт Алекси. Существование прав человека. *Правоведение*. 2011. № 4 (297). С. 21–31.
6. Robert, Aleksi. (2011). The existence of human rights. *Jurisprudence*. No. 4 (297). P. 21–31. (in Russian).
7. Рішення Конституційного Суду України від 24 грудня 2004 року. № 22-рп/2004 у справі про особливості застосування Закону України «Про вибори Президента України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-04#Text>.
7. Judgment of the Constitutional Court of Ukraine as of December 24, 2004. No. 22-рп/2004 in the case on the peculiarities of the application of the Law of Ukraine On Elections of the President of Ukraine". Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-04#Text>. (in Ukrainian).
8. Україна залишається у трійці «лідерів» за кількістю звернень до ЄСПЛ. Доповідь. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2865300-ukraina-zalisaetsa-u-trijci-lideriv-za-kilkistu-zvernenn-do-espl.html>.
8. Ukraine remains in the top three "leaders" in terms of the number of applications to the ECHR. Report. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2865300-ukraina-zalisaetsa-u-trijci-lideriv-za-kilkistu-zvernenn-do-espl.html>. (in Ukrainian).
9. Рішення ЄСПЛ від 28.05.2018 у справі «Ліблік та інші проти Естонії». URL: <https://www.echr.com.ua/translation/rishennya-liblik-ta-inshi-proti-estoni%D1%97-pres-reliz/>
9. Judgment of the European Court of Human Rights as of 28 May 2018 in the case of Liblik and others v. Estonia. Retrieved from: <https://www.echr.com.ua/translation/rishennya-liblik-ta-inshi-proti-estoni%D1%97-pres-reliz/>. (in Ukrainian).
10. Шапула В. В. Касаційне оскарження порушення права на захист засудженого: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ. 2018. 221 с.
10. Shapula, V. V. (2018). Cassation appeal of violation of the right to protection of the convict: Candidate's thesis of Juridical Sciences: 12.00.09. Kyiv. 221 p. (in Ukrainian).

11. Рішення ЄСПЛ від 24.11.2000 у справі «Дактарас проти Литви». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_005#Text.
12. Рішення ЄСПЛ від 13.01.2005 у справі «Капо проти Бельгії» URL: <http://base.garant.ru/5849375/>.
13. Рішення ЄСПЛ від 09.11.2006 у справі «Білуха проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_272#Text.
14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
15. Шапула В. В. Цільове призначення касаційного провадження у системі стадій кримінального процесу. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 246–250.
16. Постанова Верховного Суду від 25.02.2020 у справі № 599/593/18 (провадження № 51-5462км19) URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87985464>.
17. Постанова Верховного Суду від 11.02.2020 у справі № 343/1480/17 (провадження № 51-3856км19) URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kks_vp_vid_11_02_2020_roku_u_spravi_343_1480_17/
18. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2020 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VSS00408.html.
11. Judgment of the European Court of Human Rights of 24 November 2000 in *Daktaras v. Lithuania*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_005#Text. (in Ukrainian).
12. Judgment of the European Court of Human Rights of 13 January 2005 in *Capo v. Belgium*. Retrieved from: <http://base.garant.ru/5849375/>.(in Ukrainian).
13. Judgment of the European Court of Human Rights of 9 November 2006 in the case of *Bilukha v. Ukraine*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_272#Text. (in Ukrainian).
14. On the Judiciary and the Status of Judges: Law of Ukraine as of June 2, 2016 No. 1402-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>. (in Ukrainian).
15. Shapula, V. V. (2017). Purpose of cassation proceedings in the system of stages of criminal proceedings. *Entrepreneurship, economy and law*. No. 5. P. 246–250. (in Ukrainian).
16. Judgment of the Supreme Court as of February 25, 2020 in case No. 599/593/18 (proceedings №51-5462км19). Retrieved from: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87985464>. (in Ukrainian).
17. Judgment of the Supreme Court as of February 11, 2020 in the case No. 343/1480/17 (proceedings № 51-3856км19). Retrieved from: https://protocol.ua/ua/postanova_kks_vp_vid_11_02_2020_roku_u_spravi_343_1480_17/. (in Ukrainian).
18. Review of case law of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court Decisions submitted to the USSR in January 2020. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VSS00408.html. (in Ukrainian).

ГАРАНТИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НЕВМЕШАТЕЛЬСТВА В ЛИЧНУЮ И СЕМЕЙНУЮ ЖИЗНЬ ВО ВРЕМЯ АПЕЛЛЯЦИОННОГО И КАССАЦИОННОГО ПРОИЗВОДСТВА

**В. І. Галаган
Ж. В. Удовенко**

Статья посвящена вопросам, связанным с подачей апелляционных и кассационных жалоб, а также приобщенных к ним дополнительных материалов при подготовке судебного рассмотрения на стадиях апелляционного и кассационного производства. Особенностью использования этих материалов является то, что в них могут быть сведения конфиденциального характера, относящиеся к обстоятельствам личной и семейной жизни, не подлежащие разглашению. Предостережения относительно их использования в законодательстве ныне отсутствуют, в связи с чем предложены и обоснованы изменения и дополнения в Уголовный процессуальный кодекс Украины, направленные на законодательное урегулирование этого вопроса.

Проанализирован механизм обеспечения прав и свобод личности в аспекте реализации норм международно-правовых документов в сфере уголовного производства и практики Европейского суда с прав человека. На примерах из судебной практики рассмотрения материалов уголовного производства показана специфика обеспечения невмешательства в личную и семейную жизнь в судах апелляционной и кассационной инстанций. Обращено внимание на особенности функционирования этих судов, их роли в выявлении судебных ошибок и постановлении законных и обоснованных судебных решений, направленных на обеспечение невмешательства в личную и частную жизнь граждан как принципа уголовного производства.

Ключевые слова: уголовное производство, судебное рассмотрение, апелляционное производство, кассационное производство, принципы уголовного производства, личная и семейная жизнь, процессуальные гарантии.

GUARANTEES OF PROVIDING NON-INTERFERENCE IN PERSONAL AND FAMILY LIFE DURING APPEAL AND CASSATION PROCEEDINGS

**V. Halahan
Zh. Udovenko**

The article is devoted to issues related to the filing of appeals and cassation complaints, as well as additional materials attached to them in the preparation of judicial consideration at the stages of appeal and cassation proceedings. The peculiarity of using these materials is that they may contain confidential information related to the circumstances of personal and family life, which is not subject to disclosure. There are currently no warnings regarding their use in the legislation, in connection with which amendments and additions to the Criminal Procedure Code of Ukraine, aimed at legislative regulation of this issue, have been proposed and justified.

The mechanism of ensuring the rights and freedoms of the individual in the aspect of implementing the norms of international legal documents in the field of criminal proceedings and the practice of the European Court of Human Rights has

been analyzed. On examples from the judicial practise of considering materials of criminal proceedings, the specifics of ensuring non-interference in personal and family life in the courts of appeal and cassation are shown. Attention is drawn to the peculiarities of the functioning of these courts, their role in identifying injustices and making legal and well-founded court decisions aimed at ensuring non-interference in the personal and private life of citizens as a principle of criminal proceedings.

Keywords: criminal proceedings, court proceedings, appeal proceedings, cassation proceedings, principles of criminal proceedings, personal and family life, procedural guarantees.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.22>

УДК 343.985

Валентина Павлівна Корж
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу,
криміналістики та експертології

ORCID 0000-0002-9431-8727

E-mail: KorgValentina@i.ua

Харківський університет внутрішніх справ

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ**

Проведено науковий аналіз дискусій щодо вчення про криміналістичну характеристику злочинів, визначено поняття криміналістичної характеристики корупційних злочинів, її структурні елементи: специфічну сферу злочинного посягання, спеціальний суб'єкт корупційного діяння, специфічні способи надання корупційних послуг, специфічну обстановку вчинення корупційного злочину, специфічні сліди злочинів, корупційні зв'язки з організаторами тіньового та злочинного бізнесу в сфері економіки; обґрунтовано практичне значення криміналістичної характеристики для практики розслідування корупційних злочинів.

Ключові слова: корупційні злочини, криміналістична характеристика, структурні елементи, корупційні послуги, розслідування.

Постановка проблеми. Криміналістична характеристика злочинів – це теоретична категорія криміналістики, що посідає центральне місце в методиці розслідування окремих видів злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні положення криміналістичної характеристики злочинів викладені у наукових працях російських і українських вчених криміналістів, зокрема: В. П. Бахіна,